

ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

І.А. Сидоренко

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Характерною рисою лінгвістики тексту протягом всіх років її розвитку є плюралістичність теоретичних позицій та методик досліджень тексту.

На початковому етапі провідним аспектом став аналіз правил поєднання висловлювань у надфразові єдності, складне синтаксичне ціле, абзаци і т.д. Лінгвістика тексту розвивалася як “граматика тексту”, синтаксис тексту, зосереджуючи увагу на організації поверхневої структури текстів. Наступним етапом став етап функціонального опису текстів, тобто комунікативно-прагматичний етап. Центральні акценти належали вивченню зв'язності та цілісності тексту як комунікативної єдності. Третій етап – це етап когнітивно-орієнтованого аналізу тексту, який розглядається як результат ментальних процедур по обробці, репрезентації та зберіганню людських знань [4, с. 14].

Це дало підстави сучасним мовознавцям усвідомити текст як завершену з точки зору його творця, але в змістовому та інтенціональному плані відкрити для чисельних інтерпретацій специфічну послідовність мовних знаків, семантико-змістова взаємодія яких створює стилістичну та композиційну єдність, що скріплюється лексико-граматичними відносинами між окремими елементами даної структури; як мовленнєво-мисленнєве явище, що реалізує певні комунікативно-прагматичні стратегії [1; 4].

Творча позиція автора, прагнення найбільш повно і точно виразити думку в усіх її відтінках, вибір, специфічна комбінація форм оповіді і мовних одиниць ініціює створення художнього тексту [2, с. 57].

Природа художнього тексту як культурно-естетичного феномену зумовлює багатогранність його наукової інтерпретації:

- 1) продукт вербалізації авторського задуму, внутрішній світ письменника у формі мовного висловлювання;
- 2) структурна єдність засобів та форм мовного вираження;
- 3) система стилістично-маркованих мовних засобів;
- 4) ідейний зміст, що знаходить своє вираження за допомогою системи образів;
- 5) естетична система, існування якої зумовлено художнім задумом;
- 6) сугестивна форма, що здатна впливати на несвідоме адресата;
- 7) особливий процес комунікації автора та адресата [1; 2; 5].

Отже, можемо розглядати художній текст як підпорядковану законам художнього методу естетичну мультиструктурну систему, що вміщує мовний, формальний, змістовий та образний рівні, детермінується специфікою авторського світобачення, авторським стилем, виконує комунікативну та прагматичну функції.

В якості фундаментальних особливостей тексту, що визначають його наукову інтерпретацію та методологічні засади дослідження, науковці визначають наступні ознаки: когезія, членованість, континуум, інтенціональність, адресованість, ситуативність, інтертекстуальність.

При дослідженні художнього тексту важливо враховувати таку його особливість, як наявність змістовно-концептуальної та змістовно-підтекстової інформації, що тісно пов'язані між собою.

Змістовно-концептуальна інформація надає уявлення про індивідуально-авторське розуміння навколишньої дійсності. Змістовно-підтекстова інформація утворюється завдяки здатності мовних одиниць породжувати асоціативні та конотативні значення, нарощувати додаткові смисли в процесі реалізації лексичних, синтаксичних, композиційних особливостей надфразових єдностей [1].

Крім того, художній текст розглядається як взаємопов'язана функціональна лінгвокомунікативна система рівнів та підрівнів. Рівнями художнього тексту є інформаційно-змістовий та прагматичний. Підґрунтям для функціонування даних підрівнів є два мовні підрівні: експресивно-стилістичний та функціонально-стилістичний.

На даному етапі, особливості лінгвістичного дослідження художнього тексту характеризуються функціональною та когнітологічною спрямованістю.

Функціональний напрям передбачає аналіз поліфункціональної природи мовних явищ, виходячи з їхньої семантики, будови, взаємодії з іншими одиницями, категоризації, функціонуванні в мовленні. Актуалізація у функціональній лінгвістиці категорії комунікативності спричинила перехід від аналізу конструктів, одиниць полів до синтаксичних структур – речень, а далі й висловлювань у різних комунікативних ситуаціях, що зумовило формування комунікативного синтаксису. Кінцевою метою середовища функції є комунікативний акт, тому сфера функціональних досліджень поширюється до найвищого, комунікативно-функціонального та прагматичного рівня в аспекті антропоцентризму [3, с. 89].

У руслі когнітивної парадигми художній текст осмислюється як складний знак, що виражає знання письменника про дійсність і втілюються у творі у вигляді концептів, сукупність яких надає уявлення про індивідуально-авторську картину світу [3; 5].

Ідеї жанрознавства є актуальними для аналізу художньої літератури. Літературний твір розглядається як мовленнєвий акт, обумовлений естетико-пізнавальною та комунікативною природою тексту. Базову основу художнього тексту складають мовленнєві жанри, що мають певну тему, композицію, різні типи мовленнєвих актів.

Ключовою складовою, що інтегрує всю структуру художнього твору є ідіостиль, отже, будь-яке лінгвістичне дослідження художнього тексту є, по суті, лінгвостилістичним.

Література:

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / Отв. ред. Г.В. Степанов // Москва: Книжный дом ЛИБРОКОМ, 2009. 144 с.
2. Глінка Н.В. Художній текст/художній твір: питання інтерпретації / Н.В. Глінка // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія: Філологічна. – 2015. - Вип. 53. – С. 55-57
3. Селіванова О.О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О.О. Селіванова // К. – Видавництво УФЦ, 1999. – 148 с.
4. Чернявская В.Е. Лингвистика текста. Лингвистика дискурса / В.Е. Чернявская// М.: ЛЕНАНД, 2014. – 200с.
5. New directions in cognitive linguistics / ed. by V. Evans, S. Pourcel // Amsterdam – Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company, 2009. 520 p.